

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
МИНИСТРЛІГІ

АБАЙ АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ТАРИХ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ИНСТИТУТЫ

Тарих және қоғамдық пәндерді оқыту әдістемесі кафедрасы

БЕКІТЕМІН

/Тарих және құқық институтының
директоры

А. Дау Жұмағұлов Б.С.
« 12 » 06 2018 ж.

«6M011400-Тарих», «6D011400-Тарих» мамандықтары бойынша
2018/2019 оқу жылына арналған

«ТАРИХТЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ»

курсы бойынша қабылдау емтиханы сұрақтарының бағдарламасы

Алматы, 2018 ж.

I бөлім

Тарихты оқыту әдістемесінің негізгі қалыптасу және даму кезеңдері. Оқыту әдістемесінің теориялық-методологиялық кезеңдері. Тарихты оқыту әдістемесінің негізгі қалыптасу және даму кезеңдері. XIX ғ. Қазақстандағы тарихи білім. XX ғ. басындағы тарихты оқыту әдістемесі. XX ғ. Қазақстандағы мектептегі тарихи білім. Қазіргі кезеңдегі тарихи білім. Тарих білімінің құрылымы. Мектеп бағдарламалары. Тарих білімінің мемлекеттік стандарты. Методика-әдістеме сөзінің шығу тарихы мен түсініктемесі. Әдістеме пәні оқытудың мақсатына, мазмұнына, формасына, әдістеріне, тәсілдеріне және процесті жабдықтауға қойылатын талаптар. Оқыту әдістемесі-пәнді оқытудың ғылыми дәлелденген әдістер, ережелер, тәсілдер жүйесі және оқыту теориясының қолдануы. Әдістеме-оқыту мен үйрету әдістерінің, іс жүзінде орындалатын әдістерінің жиынтығы. Әдістеменің мақсаты. Тарихты оқыту әдістемесі тарих пәнін оқытудың мақсатын, мазмұнын, формасын, әдістерін, тәсілдерін талаптарын, оқыту құралдарын анықтайтын ғылыми педагогикалық пән ретінде. Тарихты оқыту әдістемесінің міндеттері.

Әдістеменің негізгі практикалық мәселелері. Тарихты оқытуды ұйымдастыру. Тарихты оқыту үрдісіне басшылық жасау. Тарихты оқытуды жетілдіру.

II бөлім

Тарихты оқытудағы әдістер мен тәсілдер. Тарихты оқытудың әдістері мен тәсілдері. Тәсіл қызмет түрі ретінде. Тарихи материалдың құрылымы және оны оқып үйренудің тәсілдері. Тарихты оқытудағы деректердің маңызы. Тарихи түсінік, ұғым, терминдерді оқытудың әдістемесі. Басты тарихи деректерді мазмұндау тәсілдері. Әңгімелеу тәсілдері. Бейнелеу тәсілдері. Теориялық оқу материалын оқып-үйрену. Түсіндіру, пікір, сипаттама беру. Дәлелдеу. Тарихты оқытудағы өзекті мәселе қою. Ақыл-ой тәсілдері мен дағдылары. Теориялық материалды оқып-үйренудегі оқушылардың әрекеттері. Кестелер, қисынды сұлба, жаднама. Тарихты оқытудағы көрнекілік. Оқытудың көрнекі құралдарының түрлері. Шартты-графикалық (кескіндемелік) көрнекілік. Сабақта оқу картасы, карта сұлба, кескін картаны қолдану. Тарихи құжаттар мен тарихи деректерді оқып үйрену. Хронология оның мақсаттары мен міндеттері. Оқыту және еске сақтау әдістері. Хронологиялық дағдылар қалыптастырудағы ойындар мен тапсырмалар. Тарихи құжаттар. Мұғалім мен оқушылардың тарихи құжаттармен жұмысы. Тарихи деректерінің конспектілерін мен тезистерін дайындау. Тарихты оқытудағы көркем әдебиет. Оқулықтың маңызды білім көзі және оқу құралы. Тарих бойынша оқулық кешендер. Тақырыптық және әр сабақты жоспарлау. Мектеп оқулығы және оның бөлімдері. Мектеп оқулығының сипаттамасы. Тарих сабақтарында оқулықпен жұмыс істеу жүйесі. Оқулықпен жұмыс істеудің бастапқы дағдылары. Оқулық бойынша тапсырма. Оқулық иллюстрациясымен жұмыс істеу. Қорытынды дағдылар.

III бөлім

Тарих пәні бойынша сабақ түрлері мен формалары. Тарих сабағы. Тарих сабағын дайындау және өткізу. Сабақ типтері және оларды топтау. Кіріспе сабақ және жаңа материалды игеру сабағы. Аралас сабақ және оның бөлімдері. Білімді тексеру, есепке алу және бақылау сабағы. Қорытынды қайталау сабағы. Жоғары сыныптардағы оқу сабақтары. Семинар сабақтары, мектеп дәрісі. Баяндамалар мен рефераттар. Оқытудың эвристикалық түрлері. Ықпалдастыру сабақ, байқаулар. Оқытудағы сынақ жүйесі. Сабақтың жоспары мен конспектісі. Сабақты дайындау функциялары. Тарихты оқытудағы жаңашылдықтар. Тірек конспектілері. Сабақта конспектімен жұмыс істеу әдістемесі. Тірек конспекты дайындау. Модульдік оқыту технологиясы. Модульдік оқыту технологиясының ерекшелігі мен сипаттамасы. Модульдік технологияның құрылымы. Аралас сабақ. Сабақты өткізу түрінің сипаттамасы. Аралас сабақтың негізгі кезеңдері. Ақпараттық материалды іріктеудегі ұсыныстар. Жылдық жоспар. Жылдық жоспардың құрылымы, оның ерекшелігі және маңыздылығы. Оқушылардың танымдық мүмкіншілігі мен оқу қабілетін ескере отырып жылдық жоспарлау. Жаңа оқыту технологиялары және білімді бақылау. Дәріс-әңгімелесу, мектеп семинарын өткізудегі әдістемелік аспектілер. Тарих бойынша брейн-ринг. Сабақтағы пікір-талас, сабақ-жарыс және т.б. дәріс-әңгімелесу. Білімді бақылау үшін тапсырма беру: ассоциацияға байланысты тапсырмалар; ой-қабілетін байланысты тапсырмалар; «талдау және түсіндіру» проблемалық тапсырмалар, эссе құру, аналитикалық әңгімелесу.

Тарихты оқыту әдістемесі пәні және оның міндеттері. Тарихты оқыту әдістемесі пәнінің мақсаты мен міндеттері, функциялары. Тарихты оқытудың әдістемелік жүйесін жасау. Тарихты оқыту әдістемесінің ғылыми статусы: пәннің зерттелуі мен объекті, міндеттері, ғылымилығы, әдіснамалық негіздері, педагогикалық-психологиялық және басқа ғылымдармен байланыстылығы. Тарихты оқыту үрдісі, компоненттері мен зерттеу әдістері, мектептегі тарих курстарының мақсаты мен мазмұны, оқыту әдістері, тәсілдері мен құралдарын анықтау. Тарихты оқыту әдістемесінің педагогикалық пәндер жүйесіндегі орны. Тарихты оқыту әдістемесінің негізгі міндеттері. Педагогика ғылымының бір саласы ретіндегі тарихты оқыту әдістемесінің қалыптасуын анықтаушы факторлар. Мектептегі тарих курсының теориялық және әдіснамалық негіздері. «Тарихты оқыту әдістемесінің» өзекті теориялық және әдістемелік мәселелері.

Қазақстанда тарихты оқыту әдістемесінің пайда болуы мен дамуы. Тарихты оқыту әдістемесінің пайда болуы мен дамуы. Тарихты оқыту әдістемесі мәселелерін тарихи тұрғыдан қарастыру қажеттілігі. ХІХ соңы-ХХ ғғ. басындағы тарихты оқыту әдістемесінің дамуы. 20-30 жылдарда Қазақстанда тарих пәнін оқытудың жәйі. 40-50 жылдары Қазақстан мектептерінде тарихты оқыту мәселелері.

60-90 жылдардың басында Қазақстанда мектептерде тарихи білім беру мен тарихты оқыту әдістемесінің дамуы. Тарихи білім беруге сипаттама: мақсаты, міндеттері, негізгі бағыттары мен жүзеге асыру жолдары. Тарихи білім берудің мазмұны мен құрлымы. Тарих пәнінің бағдарламалары мен оқу-әдістемелік кешендері.

Жалпы білім беретін мектептің оқу жоспарына «Қазақстан тарихының» жүйелі курсының енгізілуі. Қазақстан тарихын оқытудың әдістемесін зерттеудегі жаңа ізденістер.

Қазақстан Республикасында тарихи білім берудің дамуының қазіргі стратегиясы. Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә.Назарбаевтың дәстүрлі жыл сайынғы жолдаулары мен үндеулері. Қазақстан Республикасында тарихи білім берудің қазіргі жүйесі. Қазақстан Республикасындағы тарихи білім беру реформалары.

Қазіргі кезеңдегі тарихи білім беруге сипаттама. Тарихи білім берудің мақсаты, міндеттері, негізгі бағыттары мен іске асыру жолдары. Тәуелсіз Қазақстан жағдайындағы тарих пәнін оқытудағы оқу-әдістемелік кешен. Қазақстан тарихы мектепте оқылатын пән. Қазақстан тарихы курсының ғылыми негіздерінің құрылуы. Тарихи білімнің тұжырымдамалық бағдарлары мен эволюциясы: тұжырымдама, стандарт, оқу бағдарламалары мен оқулықтар, оқу құралдары. Тарихты оқытудағы құзіреттелік, нәтижеге бағытталуы. Қазақстан Республикасында 12 жылдық мектептің тарихи білім беру тұжырымдамасы.

Тарихты оқыту үдерісінде оқушылардың танымдық әрекетін ұйымдастыру. «Танымдық әрекет», «танымдық қызығушылық» ұғымдарына анықтама. Тарихты оқыту әдістемесінде оқушылардың танымдық мүмкіндіктерін оқып үйрену мәселесі. Тарихты оқытудағы негізгі таным үрдісіне қысқаша сипаттама. Оқушылардың тарихқа деген танымдық қызығушылығының ерекшеліктері. Тарихты оқытуда оқушыларды дифференциалдық тұрғыдан оқыту мәселелері.

Тарихты оқытуда тарихи білімнің қалыптасуы. Тарихты оқыту үрдісінде тарихи түсініктерді қалыптастыру. Тарихты оқыту үрдісінде тарихи ұғымдардың рөлі мен олардың қалыптасуының әдістемелік жолдары. Тарихты оқыту үдерісіндегі тарихи білім көздері. Тарихты оқыту үрдісіндегі білімнің қалыптасу кезеңдері. Тарихты оқыту үрдісіндегі тарихи ұғымдарды қалыптастыру. Тарихи үдерістің заңдылықтарының сипаттамасы. Оқушыларда тарихи үдерістің заңдылықтарын түсінуін қалыптастыру.

Тарихты оқытуда білік пен дағдының қалыптасуы. Дамыта оқыту ұғымы және оның тарихты оқыту үрдісіндегі маңызы. Дидактика мен тарихты оқыту әдістемесінде біліктердің жіктелуі.

Тарихты оқыту үдерісінде арнайы оқу біліктерді қалыптастыру және оның сипаттамасы. Оқушылардың ойлау және интеллектуалдық біліктерін қалыптастыру әдістемесі.

Мектептегі тарих курсында тарихи ұғымды қалыптастыру әдістемесі. Тарихи ұғымдардың тарихты оқытудағы рөлі. Тарихи ұғымдардың жіктелуі және оларды оқыту үрдісінде пайдалану. Тарихи ұғымдарды қалыптастырудың тәсілдері мен құралдары. Тарихи ұғымдардың қалыптасуына тиімді әсер етуші әдістемелік шарттар. Тарихи фактілер мен тарихтың даму заңдылықтары және оны оқытудың құралдары.

Тарихты оқытудың әдістері мен әдістемелік тәсілдері. Оқыту әдістері ұғымы. Тарихты оқыту әдістерінің жіктелуі туралы түрлі көзқарастар. Оқыту әдістерінің жіктелуі.

Оқыту әдістерін таңдаудағы оңтайлы өлшемдер. «Оқыту әдісі» мен «әдістемелік тәсіл» ұғымдарының ара қатынасы. Тарихты оқыту үдерісіндегі әдістер мен тәсілдердің танымдық, тәрбиелік және дамытушылық рөлі. Ауызша оқыту әдісі, оқытудың көрнекілік әдісі, оқытудың практикалық әдісі. Материалды ауызша баяндаудың рөлі: әңгіме, конспектілік, образды, сюжетті әңгімелеу, картиналық және аналитикалық суреттеу, сипаттама, түсіндіру, мектеп дәрісі. Оқытудың әдістемелік құралдары: макеттер, материалдық заттың формасын дәл беретін бедерлер, есте сақталған тарихи оқиғалардың орны, мүсін, фотосуреттер және ауызша портреттер, карикатуралар және т.б.

Түсіндірмелі-иллюстративті және проблемалық оқыту әдістері. Тарихты оқытудағы әңгіме әдісінің рөлі.

Тарихты оқытуда көрнекілік құралдарды пайдалану. Тарихты оқытудағы көрнекілік құралдарды пайдаланудың маңызы мен функциялары. Тарих сабағында оқу картинасымен жұмыс істеу тәсілі. Тарих пәнінің оқулығындағы иллюстрациялармен жұмыс әдістері. Тарихты оқытудағы шартты графикалық көрнекілік: карта, кесте, схема, диаграмма. Пәндік көрнекілік және оның танымдық құндылығы. Суретті көрнекілік және оның эстетикалық құндылығы. Шартты графикалық көрнекілік пен шартты белгілердің оқушылардың ойлауын дамытудағы, есте сақтауындағы рөлі. Тарихтан оқу картиналарының жіктелуі. Тарихи карта. Картамен жұмыс әдістемесі. Түрлі шартты белгілерді білу.

ТҚЖ пайдалану және компьютерлік техниканың мүмкіндіктері. ТҚЖ-дың тарихты оқытуда пайдаланудың мәні мен рөлі. Тарихта оқытуда техникалық құралдарды пайдалану: аудиофильмдер, диафильмдер, электронды оқулықтар, интернет, интерактивті тақта т.б. Оқушыларға тарихи білім берудегі компьютердің рөлі. Тарихтан компьютерлік бағдарламаларды құру. Моделдеу.

Тарихи құжаттар мен деректерді тарих сабақтарында қолдану. Тарихты оқытудағы құжаттардың рөлі мен мәні. Тарихта оқытуда қолданылатын құжаттық-материалдың негізгі түрлері. Оқушылардың тарихи құжаттар және деректермен жұмыс істеу тәсілдері. Құжаттық материалдың жіктелуі. Актілік құжаттар, баяндаушы-сипаттаушы құжаттар, көркем сөз естеліктері. Тарихи құжаттар мен мәліметтерді оқып үйрену әдістемесі. Деректі конспектілеу. Тарихи деректің сипаттамасы.

Тарихты оқыту жұмыстарын ұйымдастыру формалары. Сабақ-оқытуды ұйымдастырудың негізгі формасы ретінде. Сабақтың курстың, бөлімнің, тақырыптың тарихи мазмұн жүйесіндегі орны. Сабақ мұғалім мен оқушының іс-әрекеті, әдістемелік тәсілдері мен мазмұнының бірлігі ретінде. Қазіргі тарих сабағына қойылатын талаптар. Тарих сабақтарының білімдік, тәрбиелік және дамытушылық міндеттерінің тиімділігін арттыру.

Тарих сабақтарының түрлері мен типтері. Оқыту үрдісінің барлық звеноларын қамтамасыз етуші, аралас сабақты өткізудің ерекшеліктері. Мұғалімнің баяндауымен жаңа оқу материалын оқып үйрену сабақтары. Білімді пайдалану мен білік пен дағдыны қалыптастыру сабақтары. Білім мен білікті тексеру сабақтары. Семинар сабақтары. Кіріктірілген сабақтар. Дәстүрлі және дәстүрлі емес сабақтар. Жалпы сипаттамасы. Тарих сабағын дидактикалық

жабдықтау. Тарих сабағына мұғалімнің дайындалуы. Тақырыптық және күнделікті сабақты жоспарлау. Сабақтың жұмыс жоспары мен оның негізгі компоненттері. Сабақты бағалау өлшемдері. Жоғары сыныптардағы дәріс, семинар және практикалық сабақтар. Оқу экскурсиялары, кеңес беру, сынақтар.

Тарихты оқытуда интерактивті және инновациялық әдістерді қолдану. Интерактивті әдістеменің міндеттері мен функциялары. Оқытуда интерактивті әдістерді қолданудың мәні. Интерактивті әдістерді сабақта қолдануды басқару мен ұйымдастыру. Интерактивті әдістерді қолданудың жолдары.

Тарихты оқытуда ойын түрін пайдаланудың әдістемелік аспектілері. Іскерлік ойындар, тарихи пікірсайыстар, театрлік қойылымдар мен байқаулар. Жарыс сабақтары, саяхат сабақтары, кіріктірілген сабақтар, өлкетану ойындары. Тарих сабақтарын өткізуде тірек сигналдар мен белгілерді дайындау. Оқыту үрдісінде ойын түрін жүзеге асыру технологиясы. Мұғалімнің алгоритм әрекеті, оқушының алгоритм қызметі. Сабақты өткізудің жаңа түрлерін ұғыну, мазмұны, құрылымы, ұйымдастыруы. Тарихты оқытудағы ойын-оқушылардың танымдық қызметінің белсенділік әдісі ретінде.

Тарихты оқытуда педагогикалық технологияны пайдалану. «Технология» ұғымы. Педагогикалық технология пәні, міндеттері мен функциялары. Педагогикалық технология мен әдістемені салыстырмалы талдау. Педагогикалық технологияның кезеңдері мен түрлері.

Педагогикалық технология-оқушылардың белсенді іс-әрекетін қалыптастырудың әдістері мен үдірістердің жиынтығы мен бірізділігі ретінде. Педагогикалық технология оқушыларды оқытуға, дамытуға, тәрбиелеуге, өзін-өзі іске асыруға, жетілдіруге бағытталған. Тарихты оқытуда педагогикалық технологияны пайдаланудың жолдары.

Тарихи пәндерді оқытуда оқушылардың өзіндік жұмысы. «Өзіндік жұмыс» ұғымы. Оқушылардың өзіндік жұмысының мақсаты, міндеттері. Өзіндік жұмыстың түрлері. Өзіндік жұмыс үрдісінде әр түрлі деректерді пайдалану. Өзіндік жұмыстарды ұйымдастырудың мәні.

Оқыту нәтижесін тексеру. Оқыту нәтижесін тексерудің міндеттері мен әдістемелік ұстанымдары. Тексерістің мазмұны. Оқыту нәтижесін тексеруді ұйымдастыру, формалары, түрлері мен әдістері. Оқыту сапасының мониторингі. Оқыту сапасын бағалау механизмі. Оқушылардың білімін бағалау әдістері мен әдістемесі. Тарихты оқытудың нәтижесі, оларды бағалау мен диагностикасының құралдары.

Қазақстан тарихы курсының тәрбиелік мүмкіндіктері. Қазақстан тарихын оқыту үрдісіндегі тәрбиелік мүмкіндіктерді жүзеге асырудың шарттары.

Мектептегі Қазақстан тарихы курсының тәрбиелік потенциалы. Тәрбиелік міндеттерді шешудің мәселелерін таңдау. Сенім нәтиже мен педагогикалық ықпал құралы ретінде. Тарих сабағында білім құндылығын ашып көрсету.

Қазақстан тарихы сабақтарында оқушылардың оқу әрекетінің тәрбиелік маңызы.

Тарихты оқытудағы пәнаралық және курсаралық байланыс. Тарихты оқытудағы пәнаралық және курсаралық байланыстың дидактикалық мәні. Оның жүйелі білім қалыптастырудағы, көзқарастық идеяларды түсінудегі және игерудегі рөлі. Пәнаралық байланыс оқу пәнінің бағдарламасының компоненті ретінде. Тарих курсынағы пәнаралық байланыстың мазмұнының негізгі аспектілері. Ретроспективті, үйлесімді, перспективті пәнаралық байланыстар.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік нышандарын оқыту. Қазақстан Республикасының мемлекеттік нышандарын оқытудың мақсаты, міндеттері. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік нышандарын оқытудың әдістемелік тәсілдері мен жолдары.

Шет елдердегі тарихты оқыту тәжірибесінен. Шет елдердегі тарихи пәндерді оқытудың мақсаты, міндеттері. Стандарттың мазмұны мен ерекшеліктеріне, нормативтік құжаттар мен оқу – әдістемелік кешенге сипаттама.

Аймақтық және өлкетану материалдарын пайдалану. Аймақтық және өлкетану материалдарын пайдаланудың мақсаты мен міндеттері, пайдалану әдістері. Тарихты оқыту үрдісіндегі аймақтық және өлкетану материалдарын пайдаланудың білімдік, тәрбиелік және дамытушылық мүмкіндіктері. Аймақтық және өлкетану материалдарын пайдаланудың тиімді әдістемелік жолдары.

Тарихтан сабақтан тыс жұмыстар. Тарихтан сабақтан тыс жұмыстардың міндеттері. Сабақтан тыс жұмыстардың жалпы сипаттамасы. Қазақстан тарихынан сабақтан тыс жұмыстар. Тарихтан сабақтан тыс жұмыстардың білімдік-тәрбиелік маңызы. Сабақтан тыс жұмыстардың оқушылардың білімін тереңдетудегі, танымдық қабілеттерін дамытудағы рөлі. Пән бойынша сабақтан тыс жұмыстың мазмұны, әдістері мен формалары.

Тарихты сабақтан тыс оқытуды ұйымдастыру формалары- факультативтер, тарихи үйірмелер, тарихи олимпиадалар, "КӨО" (көңілді өнертапқыштар отауы), конференциялар, пікірсайыстар. Қазақстанда болған тарихи оқиғалардың куәгерлерімен кездесу ұйымдастыру.

Қазіргі тарих пәнінің мұғалімі. Тарих пәні мұғалімінің тұлғалық және кәсіптік құзыреттілігі. Тарихты оқыту, мұғалімнің шығармашылық қызметі ретінде. Тарих пәні мұғалімінің іс-әрекетінің мазмұны мен құрылымы. Тарих пәні мұғалімінің тәрбиелік рөлі. Тарих пәні мұғалімінің педагогикалық қызметіне өзіндік бағалауы мен өзіндік талдауы. Үздіксіз өз бетінше білім алу-тарих пәні мұғалімінің кәсіби біліктілігін арттырудың негізі.